

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

**Postavení a specifika tlumočnicka arabštiny
v České republice**

(Bakalářská práce)

2024

Klára Toutová

Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky

Postavení a specifika tlumočnicka arabštiny v České republice
Role and specifics of an Arabic interpreter in the Czech Republic

(bakalářská práce)

Autor: Klára Toutová
Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad
Vedoucí: Mgr. et Mgr. Hana Pavlisová

Olomouc: 7. 5. 2024

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne: 7. 5. 2024

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní magistře Pavlisové za užitečnou pomoc a cenné rady při zpracovávání bakalářské práce. Zároveň také děkuji svému otci, bez kterého by tato práce nevznikla.

V Olomouci dne: 7. 5. 2024

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 TLUMOČENÍ	8
1.1 KOMUNITNÍ TLUMOČENÍ	9
1.2 SIMULTÁNNÍ TLUMOČENÍ	11
1.3 KONSEKUTIVNÍ TLUMOČENÍ	13
1.4 TLUMOČNÍK	15
2 TYPOLOGIE ARABSKÉ KULTURY	18
2.1 POZDRAV A ROZLOUČENÍ	18
2.2 OBLÉKÁNÍ	19
2.3 STRAVOVACÍ NÁVYKY	21
2.4 POSTAVENÍ ŽEN	22
2.5 NÁBOŽENSTVÍ	23
2.6 POJMY A NÁZVY	24
PRAKTICKÁ ČÁST	25
3 METODOLOGIE	25
4 INTERVIEW	26
4.1 OBECNÉ INFORMACE	26
4.2 POTŘEBA TLUMOČNÍKŮ V ČESKÉ REPUBLICE	29
4.3 KULTURNÍ SPECIFIKA	30
4.4 FINANCE	34
ZÁVĚR	36
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	38

Úvod

V dnešní době se multikulturní společnosti stávají stále běžnějšími, což vede k rostoucí potřebě komunikace mezi lidmi různých kultur a jazyků. V této souvislosti hrají klíčovou roli tlumočníci. Cílem mé bakalářské práce je tedy definovat specifika tlumočení a postavení tlumočnicka a to obecně, ale dále i konkrétně ve vztahu s arabštinou v České republice.

První část mé práce bude teoretická a její začátek se bude věnovat definici tlumočení a dále tomu, co to tlumočení je a co obnáší. Tlumočení je v současné době důležitý pojem a můžeme s ním přijít do styku v různých aspektech našeho života. Jak říká Ivana Čenková, „tlumočení je přirozenou součástí dnešní moderní globální a informační společnosti“ (2001, str. 5). Dále také budu podrobněji zkoumat, jaké existují základní druhy tlumočení. Podrobněji se však budu věnovat komunitnímu tlumočení, jelikož bude probíráno v této práci ve větší míře než jiné druhy tlumočení, a to jak v teoretické, tak v praktické části. Kromě vymezení pojmu tlumočení a jeho specifík se budu dále věnovat obecným povinnostem tlumočnicka a také i specifickým povinnostem, které se vztahují k této konkrétní jazykové kombinaci. Jak bude v kapitole o typologii arabské kultury zmíněno, tak respekt, důvěra, znalost tamní kultury a náboženství jsou pro tlumočnicka v této jazykové kombinaci obzvláště důležité. Budu tedy zmiňovat, jak důležitá je povinnost tlumočnicků si tyto aspekty předem nastudovat.

V další kapitole teoretické části se budu věnovat typologii arabské kultury. Tlumočnick daného jazyka musí být obeznámen s kulturními specifiky a odlišnostmi, které s sebou tento jazyk může přinášet. Věci, které se v některých kulturách mohou jevit jako zvláštnosti, mohou být nezbytnou součástí arabské kultury. Jako specifikum arabské kultury můžeme například uvést, jak se může lišit pozdrav a rozloučení podle účastníků dané situace, dále oblékání, stravovací návyky nebo postavení žen, které se ovšem v dynamicky se měnící arabské společnosti neustále vyvíjí. „Islám se dotýká českých zemí – a zejména Moravy – již po staletí“ (Lhoťan, 2019, str. 7). Je tedy nezbytné zmínit i význam tamějšího náboženství a jak nepostradatelná je znalost této tematiky pro tlumočnicka. V závěru této části práce vysvětlím pro tlumočení nezbytné pojmy a názvy, které jsou klíčové k pochopení dané kultury.

Ve druhé části této práce, tedy v praktické části, budu analyzovat polostrukturovaná interview s pěti tlumočnickými mezi arabštinou a češtinou, a to z právní, zdravotnické i obchodní sféry. V interview budu zjišťovat původ účastníků a s tím

související případnou bilingválnost. Jak ale zmiňuje Skutnabb-Kangas, význam dvojjazyčnosti a samotného bilingvismu není tak jednoznačný. I ona sama debatuje, zda je možné být plně bilingvální a jaká kritéria musí být splněna, aby se člověk mohl považovat za zcela bilingvální osobu¹ (1981, str. 35). Budu se tedy dotazovat účastníků, jak popřípadě oni sami vnímají svou bilingválnost a jestli jim tento smíšený původ eventuálně při tlumočení do určité míry pomáhá či naopak škodí. Mé další otázky se zaměří na vzdělání, dosavadní zkušenosti a praxi účastníků. Budu také zjišťovat, jak vnímají současnou poptávku po tlumočení mezi arabštinou a češtinou, jak získali svou klientelu a jak získávají důvěru klientů. Budu se věnovat i kulturním aspektům tlumočení – nakolik považují účastníci za důležité dobře se orientovat v obou kulturách, jaké mohou vyvstávat problémy při komunikaci (na verbální i neverbální úrovni) a jak se do tlumočení promítají náboženské aspekty. Do této praktické části zahrnu i zkušenosti či příběhy z praxe, se kterými se tito tlumočníci setkali.

---

¹ Všechny překlady citací prezentované v této bakalářské práci jsou mou vlastní prací.

Teoretická část

1 Tlumočení

Téma týkající se tlumočnicků arabského jazyka a tlumočení jako takového jsem si zvolila, protože jsem studentkou překladu a tlumočení, ale také proto, že mám k tomuto oboru osobní vazbu. Sama pocházím z bilingvní rodiny a už dlouhou dobu mě zajímal trh práce pro tlumočnický arabštiny v České republice, ale přitahovala mě také specifika a zvláštnosti pojící se s touto charakteristickou kulturou.

Abychom se tomuto tématu mohli detailněji věnovat, musíme definovat a pochopit samotný pojem tlumočení. „Zjednodušeně se dá říct, že tlumočení je činnost zprostředkující přímou komunikaci mezi dvěma jazyky“ (Šveda, 2021, str. 10). „Pojem tlumočení se často zaměňuje s překladem, ale překlad se týká překladu psaného slova“ (Hale, 2007, str.3).

Mezi tlumočením a překladem je mnoho znatelných rozdílů. Největším rozdílem je fakt, že tlumočení probíhá ústně, ale překlad má převážně formu psanou. Toto však není zdaleka jediný rozdíl. Další odlišností je druh přípravy. Překladatel má ve většině případů k dispozici více času k prostudování textu. Překladatel má tedy možnost se poradit s dalšími profesionály nebo zdroji, které napomáhají k dosažení kvalitnějšího překladu. Tlumočnick na druhou stranu většinou nemá k dispozici tolik času, aby byl schopen důkladnější analýzy. Pokud má tlumočnick možnost připravit se s předstihem, tak získává tu výhodu, že si může vytvořit terminologickou přípravu, tedy glosář, nebo si například prostudovat dokumenty týkající se tlumočené události. V některých případech však nejsou poskytnuty tlumočnickovi podkladové informace a tlumočnick musí být schopen se rychle přizpůsobit situaci a připravit se na poslední chvíli. Zkušený tlumočnick se také připravuje i v průběhu konané akce. Během dané události se tlumočnickovi vytváří příležitosti pro získání mnoho dalších přínosných informací, které může později využít v průběhu svého tlumočení.

Základním předpokladem pro tlumočení je znalost minimálně dvou jazyků s tím, že jeden je většinou jazykem mateřským a druhý je jazyk cizí. V případě cizího jazyka by jeho znalost měla sahát minimálně na úroveň B2, ale upřednostňuje se úroveň C1. Ačkoliv to není nutné, tak pro lepší příležitosti na trhu práce je pro tlumočnicka výhodnější být schopen tlumočit do a z více jazyků. Pro snazší orientaci rozlišujeme tři druhy pracovních jazyků tlumočnicků. Jazyk A je aktivní jazyk na úrovni mateřštiny, pro mě tedy čeština. Dále rozlišujeme jazyk B, což je cizí aktivní jazyk, ze kterého i do kterého jsme

schopni tlumočit, pro mě se tímto jazykem stává angličtina, a nakonec rozlišujeme i jazyk C. Jedná se o cizí pasivní jazyk, ze kterého jsme schopni tlumočit do svého rodného jazyka, a tímto jazykem je pro mě slovenština (Čeňková, 2008, str. 13).

S tlumočením přijdeme do styku v různých životních situacích. Jak říká Ivana Čeňková: „Tlumočení je přirozenou součástí dnešní moderní globální a informační společnosti“ (2001, str. 5). Jak také Čeňková zmiňuje, bez tlumočnicků by se neobešly všechny mezinárodní odborné a vědecké konference, symposia, semináře a kolokvia, ale také Evropská unie, která je největším zaměstnavatelem tlumočnicků na světě, tlumočníci jsou také nezbytnou součástí cest oficiálních státních, vládních, parlamentních i obchodních delegací doma i v zahraničí. Tlumočnick je však často také potřebný při návštěvách u lékaře nebo na policii, a tento typ tlumočení se nazývá komunitní tlumočení, kterému se budu v této práci věnovat ve větší míře.

1.1 Komunitní tlumočení

Jelikož se v jednotlivých zemích pojem komunitní tlumočení liší, není jednoduché jednotně jej definovat. Jedna z definic však říká, že „komunitní tlumočení se týká tlumočení v institucionálním prostředí dané společnosti, kde poskytovatelé veřejných služeb a jednotliví klienti nemluví stejným jazykem“ (Mikkelson, 2017, str. 389).

Existuje mnoho debat o původu a stáří tohoto pojmu, ale nejčastěji se hovoří o komunitním tlumočení jako nejstaršímu typu tlumočení. „Jako ustálený bod zvratu se považuje první konference Critical Link v Kanadě, při které se formálně komunitní tlumočení uznalo jako profese“ (Mikkelson, 2017, 389-390). Tato konference se konala v roce 1995 a považuje se jako milník ve vývoji komunitního tlumočení (Dlouhá, 2020, str. 13)

Komunitní tlumočení je druh konsekutivního tlumočení, které se často označuje jako individuální. Tlumočnick nemusí být nutně speciálně kvalifikován, ale musí mít znalost výchozího i cílového jazyka na vysoké úrovni, stejně tak i znalost dané komunity. Pro dosažení kvalitního tlumočení je však vhodné být proškolen v příslušném oboru. Proškolení je užitečné už z toho titulu, že se s tímto druhem tlumočení můžeme setkat při široké škále každodenních situacích, například na úřadech, u lékaře, v lázních, ve školství a na policii. Každé prostředí s sebou nese určitá specifika, a proto na ně musí být tlumočnick připraven a řádně proškolen. Jelikož

se často nejedná o oficiální situace, tak klienti v mnoha případech nemluví tak zřetelně a srozumitelně jako řečníci například při konferencích nebo školeních. Klienti mohou být pod stresem, časovým nátlakem nebo se jednoduše mohou bát, jelikož situace, které vyžadují komunitního tlumočnicka, mnohokrát vyvíjejí tlak na daného cizince. Ať už se jedná o návštěvu u lékaře nebo na cizinecké policii. Tlumočnick se musí i s takovou situací vypořádat.

Podstatnou součástí je také znalost slangů a dialektů, což souvisí se schopností tlumočnicka se akčně přizpůsobit situaci a klientovi. K tomuto bodu se také vztahuje míra formálnosti, což je specifikum komunitního tlumočení. U tohoto druhu tlumočení není úroveň formality v každé situaci stejná, liší se podle typu tlumočené situace a podle účastníků sdělení a tlumočnick se tedy musí být schopen přizpůsobit i za pochodu.

Komunitní tlumočení se také liší od ostatních druhu tlumočení tím, že se většinou jedná o tlumočení rozhovorů, ne proslovů, a na rozdíl od proslovů nebývají tyto rozhovory natolik strukturované. Tlumočnick se tedy nemůže tak dobře připravit, nemůže se předem zeptat klienta na specifika projevu, jestli plánuje někoho citovat, zda bude zmiňovat nějaká jména nebo zda si má na něco při tlumočení dát obzvláště pozor. Zmiňovaný stres, časový nátlak a míra formálnosti zdůrazňují, jak důležitá je tlumočnickova schopnost včasné adaptace, a to v jakékoliv situaci.

Jelikož v tomto odvětví tlumočení hraje značnou roli čas, emoce, prostředí a kultura, je klíčové pro tlumočnicka získat si důvěru klienta. Pokud toho tlumočnick dosáhne, tak existuje větší pravděpodobnost, že klient bude spolupracovat. Mnohokrát si klient neuvědomí, že zamlčením informací neškodí nám, ale převážně sobě. Tlumočnick musí být tedy schopen navnadit důvěryhodnou atmosféru.

Častým problémem či komplikací při komunitním tlumočení je, že si klient myslí, že tlumočnick je jeho rádce či dokonce kamarád, což bude více rozebíráno v praktické části. Ačkoliv je nutným předpokladem pro komunitního tlumočnicka důvěryhodnost a empatie, tak jedním z dalších nejdůležitějších předpokladů je nestrannost, kterou si musí tlumočnick vždy udržet. Většinou je vhodné před začátkem tlumočení upozornit na to, že přetlumočeno musí být opravdu vše a není tedy možné některé části rozhovoru vynechat. Do určité míry se převádějí i emoce, a to v případě, že by mohly ovlivnit výsledek situace. Empatie není tedy nestranností vyloučená, ale přesto si musí tlumočnick udržet profesionální odstup.

Pro komunitní tlumočení je nejvýraznějším aspektem osobní kontakt a interakce a na toto by tlumočnick nikdy neměl zapomenout. Netlumočí z kabiny pouze do mikrofonu pro abstraktní publikum, ale pro konkrétní osobu v často citlivých situacích. Musí tedy k dané situaci přistupovat s respektem.

1.2 Simultánní tlumočení

Jak je řečeno Evropskou komisí „simultánní tlumočení je druh tlumočení, při němž řečník pronáší projev a tlumočnick ho současně (tj. simultánně) přeformulovává do jazyka, kterému dané publikum rozumí“ (Oficiální internetová stránka Evropské unie)².

Tento druh tlumočení se postupně začal používat koncem 20. let minulého století. „Skutečný nástup simultánního tlumočení na mezinárodní scénu spadá až do doby po druhé světové válce“ (Čeňková, 2008, str. 10). Zařízení, která se ze začátku používala byla velmi komplikovaná a samotní tlumočnicki je nebyli schopni ovládat. Museli tedy mít i odborný doprovod, který řídil chod tohoto zařízení. Za oficiální počátek simultánního tlumočení se považují Norimberské procesy a konkrétně Mezinárodní vojenský tribunál, při kterém bylo simultánní tlumočení použito. Do druhé světové války se totiž simultánní tlumočení používalo pouze zřídka.

Jak už bylo zmíněno simultánní tlumočení probíhá téměř souběžně s projevem řečníka. „Časový odstup mezi řečníkem a tlumočnickem je průměrně 4 sekundy. Odborně se časový odstup nazývá fázový posun“ (Müglová, 2013, str. 188). Tento odstup není samozřejmě u každého projevu a tlumočnicka stejný. Tak stejně se může tento fázový posun lišit i v rámci jednoho projevu. Tato odlišnost však nesmí být až moc znatelná.

Důležitým předpokladem pro simultánního tlumočnicka je dobře natrénovaná krátkodobá paměť. Tlumočnick nemusí veškeré informace dlouhodobě udržet v paměti, ale spíše by měl být schopen si aktivně vybavit informaci z krátkodobé paměti. „Proces simultánního tlumočení, analyzování a zpracování projevu z jednoho jazyka a mluvení druhým jazykem, jsou nesmírně náročné na kognitivní kapacitu, tlumočnicki se při simultánním tlumočení střídají, aby dokázali udržet pozornost a nadměrně se neunavili“ (Šveda, 2021, str. 21). Kromě těchto schopností musí být

---

² Oficiální stránka Evropské unie, Evropská komise. *Simultánní tlumočení*. <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/cs/node/233>

tlumočník také rychlý a pohotový kvůli proměnlivosti tlumočených situací, ale s tím je spojena i míra přesnosti, na kterou není až tak vysoký nárok jako při konsektivním tlumočení.

Simultánní tlumočení se dělí na dvě základní fáze, a to recepční a produkční. Tlumočník slyší novou informaci, musí ji porozumět a analyzovat a zároveň podržet v krátkodobé paměti, a to vše během fáze recepční. Následně během fáze produkční musí tlumočník danou myšlenku formulovat v cílovém jazyce a dále ji produkovat (Müglová, 2013, str. 189). Krátkodobá či operativní paměť je tedy zapojena, jelikož jakmile slyší tlumočník novou informaci, tak ji uchovává do krátkodobé paměti a musí být schopen ji hned převést do cílového jazyka.

Kromě odlišných fází simultánního tlumočení rozlišujeme i různé druhy, nejčastější je však takzvané kabinové. Jak už název napovídá tlumočení probíhá v kabině „pomocí technické aparatury. Tlumočník využívá sluchátek, do kterých mu jde projev v originále, a mikrofonu, pomocí kterého převádí sdělení do jazyka cílového“ (Čeňková, 2008, str.14). V kabině jsou většinou dva tlumočníci, kteří se střídají po určitém časovém úseku. Pokud se na tom kolegové předem domluví, tak si vzájemně případně v průběhu tlumočení vypomáhají. Při simultánním tlumočení je klíčová rozdvojená pozornost, a to obzvláště při tlumočení v kabině. Tlumočník musí být schopen aktivně poslouchat řečníka, kontrolovat si hlasitost, a to jak ve sluchátcích, tak i svou vlastní, kterou koriguje i pomocí vzdálenosti od mikrofonu. Pro usnadnění celého procesu je tedy pro tlumočníka důležité se předem důkladně seznámit s tématem, jež bude probíráno, ujistit se, že zná vhodnou terminologii, pokud to bude možné, tak si poslechnout nějaký z předešlých projevů daného řečníka a popřípadě si před začátkem akce i s řečníkem promluvit a zjistit, zda si na něco musí jako tlumočníci dát pozor, například jména, citace či jiné komplikované pojmy. Kromě kabinového simultánního tlumočení se také můžeme setkat s tlumočením bez techniky, s takzvanou šušotáží neboli tlumočení šeptem. Jak už název napovídá, jde o „tlumočení bez aparatury a zejména bez kabiny, kdy tlumočník sedí vedle svého klienta nebo těsně za ním a šeptem mu souběžně tlumočí“ (Čeňková, 2008, str. 15). Jelikož by tlumočník neměl narušovat celkový průběh akce, tak je tento typ simultánního tlumočení většinou využíván pro menší skupinu lidí nebo pouze pro jednu osobu.

Způsob a styl, jakým se dozvíme obsah tlumočeného projevu, taky záleží na typu tlumočníka. Můžeme se setkat s tlumočníkem, který využívá krátké pauzy. Tento typ

tlumočnicka mluví téměř celou dobu, kromě zmíněných pauz. Tento druh tlumočení může napomoci k plynulosti celého projevu a je obzvláště vhodný při projevu řečníka, který se vyjadřuje pomaleji. Druhým typem simultánního tlumočnicka je ten, který převádí informace rychle za využití anticipace. Musí ale po segmentech dělat delší pauzy, aby se zorientoval v projevu.

V závěru bych řekla, že tlumočení je velmi proměnlivá činnost a existuje mnoho faktorů, které ji mohou ovlivnit. Mezi takové faktory patří například řečník. Tedy jakým způsobem se vyjadřuje a prezentuje. Jestli hovoří svým mateřským nebo cizím jazykem, což by mohlo vést k přízvuku a mnohdy tedy k horší srozumitelnosti. K dalším faktorům patří například náročnost vyjádření či výchozí jazyk.

1.3 Konsektivní tlumočení

Konsektivní tlumočení je nejstarší formou tohoto druhu jazykového převodu. „Probíhá v bezprostředním kontaktu s řečníkem a příjemcem. Proto se často hovoří o tlumočení tváří v tvář“ (Müglová, 2013, str. 167).

Na rozdíl od simultánního tlumočení se daný projev při konsektivě tlumočí po částech, ačkoliv tomu tak historicky nebylo. Určitá pasáž projevu je vyslovena, řečník se odmlčí a umožní tak přetlumočení dané pasáže. Jelikož tímto způsobem je najednou převedeno i několik minut projevu, tak je důležité, aby tlumočnicka dobře ovládal tlumočnický zápis neboli notaci. Ačkoliv ji tlumočnicka využívá k lepší orientaci v projevu a k následnému převodu, tak slouží pouze jako pomůcka k odlehčení krátkodobé paměti, a proto na ni nesmí zcela spoléhat.

Rozlišujeme však dva typy konsektivního tlumočení, a to přerušovaný při kterém je přetlumočen projev po částech, a nepřerušovaný, při kterém je projev přetlumočen až po ukončení řečnickovy promluvy. Každopádně by měl tlumočnicka mluvit okolo dvou třetin času originálního řečníka a v rámci tohoto času plynule převést řečnickovo sdělení. Rozlišujeme také vysokou konsektivitu, během které řečník pronese delší úsek proslovu a tlumočnicka používá konsektivní zápis, pomocí kterého dokáže následně rekonstruovat celkovou strukturu výpovědi, a to i delších celků. Kontrastně máme i běžnou konsektivitu, při které tlumočnicka nečeká až se řečník odmlčí, ale tlumočí po větách pro plynulejší rozhovor. Používá se také, když je nutné zabezpečit velmi rychlou a operativní výměnu informací (Šveda, 2021, str. 20). Proto se tento druh konsektivity využívá například při jednáních u stolu, kdy je souvislý převod důležitý.

Prostředí, ve kterém se konsekutivní tlumočení využívá se také liší od simultánního tlumočení. Konsekutivní tlumočení se používá většinou v menších skupinách než simultánní, a to jsou například výpovědi u soudu, návštěvy u lékaře nebo různá zasedání či obchodní jednání.

Jak už je u tlumočnicků známo, musí být nestrannými účastníky dané situace. Tlumočnick se tedy kromě jazykového převodu do situace nijak nezapojuje a ani se na žádnou stranu nestaví. Angažovanost tlumočnicka v jiné kapacitě nežli tlumočnické, není vítána. Zároveň se však tlumočnick musí umět i projevit, jelikož zejména v tomto typu tlumočení se často stává, že řečník svůj projev nepozastaví a neumožní tak přetlumočení. V takové situaci musí tlumočnick taktně o pauzu požádat. Tyto pauzy je vhodné zařadit především po dokončení myšlenky řečníka. Pokud řečník udělá pauzu po těchto logických celcích, umožní posluchači lépe se v projevu orientovat a finálně poté působí celý projev celistvěji.

Předpoklady pro konsekutivního tlumočnicka jsou do velké míry podobné jako pro simultánního tlumočnicka, například nutnost se vyjadřovat jasně a zřetelně, plynulost projevu, intonace, úspěšné převedení myšlenky, nic do projevu nepřidávat, neubírat, ani nic nezveličovat a samozřejmě registr tlumočení. Mezi konsekutivním a simultánním tlumočením je však rozdíl v míře očního kontaktu. Jelikož konsekutivní tlumočnick není v kabině, ale většinou před publikem a sám se tak stává řečníkem, musí proto dbát na udržování očního kontaktu.

Poslech a zejména aktivní naslouchání je jedním z hlavních prvků využívaných pro dosažení úspěšného jazykového a myšlenkového převodu. Nejedná se ale o pasivní poslech, jak jsme zvyklí v každodenním životě. Tlumočnick musí být schopen porozumět celkové myšlence sdělení, zároveň využít kontext, porozumět návaznosti sdělení a také zachytit nejrůznější detaily a fakta. Proto je aktivní naslouchání náročnou dovedností, která vyžaduje vysoký stupeň pozornosti. Není však řečeno, že tlumočnick vždy vše pochytí a pochopí. V takovém případě se musí zpětně doptat, ale i to je součástí tohoto procesu.

Technika, která je nezbytnou součástí simultánního tlumočení není natolik potřebná při konsekutivním. Při konsekutivním tlumočení se maximálně používá mikrofon, a to v případě, že se projev tlumočí pro větší množství posluchačů. V ostatních případech to není nutné a tlumočnick potřebuje akorát svou notaci.

Při samotné reprodukci projevu tlumočnick využívá svého zápisu a následně převádí myšlenku do cílového jazyka. Využití notace se však nemůže plést s tlumočením z listu. Notaci tedy tlumočnick nečte, ale pouze využívá k formulaci svých myšlenek.

Konsekutivní tlumočení probíhá před skupinou posluchačů a tlumočnick tedy musí udržovat zmíněný oční kontakt, mluvit jasně a zřetelně, také by už neměl moc váhat a ani se opakovat ve svém projevu. Tlumočnick by měl začít mluvit ihned, jakmile mu řečnick naznačí pauzu. Poté už hovoří plynule s jednotným tempem. Originálnost a kreativita tlumočnicka se považují za paradox tlumočení. Jestliže totiž tlumočnick správně pochopí myšlenku celého sdělení, tak je ji schopný převést vlastními slovy. Převedený projev je tím pádem lépe uchopitelný pro posluchače.

1.4 Tlumočnick

Role tlumočnicka ve světě plné komunikace a mezinárodních vztahů je klíčová, neboť tlumočnick pomáhá překonat jazykové bariéry a usnadňuje porozumění mezi lidmi různých kultur. Jinými slovy je tlumočnick osobou, která zprostředkovává tlumočnické služby a ústně převádí obsah sdělení z jednoho jazyka do druhého.

Jedním z hlavních předpokladů tlumočnicka je míra přesnosti. Jak tvrdí Corsellis, tlumočnick by měl tlumočit, jak nejlépe umí bez toho, že by něco doplnil nebo vynechal. Shrnutí informací by nemělo nastat bez prvotní konzultace s oběma stranami (2008, str. 43). Úroveň přesnosti je při komunitním tlumočení obzvláště důležitá, protože jakákoliv vynechaná informace může zapříčinit potíže a v krajních situacích i trvalé následky. Můžu uvést příklad z praxe, který mi byl sdělen jedním z tlumočnicků. Ten se při tlumočení u lékaře mohl dopustit velké chyby. Pacientka žádala o botox a tlumočnickovi nebylo jasné, proč o něho pacientka žádá, jelikož byla mladá a na první pohled žádný nepotřebovala. Avšak po delším rozhovoru se ukázalo, že invalidní pacientka botox potřebovala ke kvalitnímu chodu močového měchýře. Pokud by tedy tlumočnick hlouběji tuto situaci s pacientkou neprobral a nepochopil účel návštěvy u lékaře, tak by situace mohla dopadnout naprosto jinak a následně by mohl samozřejmě přijít o důvěru klientky. V žádném případě, ale nesmí dojít k tomu, že tlumočnick určité informace záměrně doplní nebo vynechá. Tato stránka tlumočení je zejména důležitá při komunitním tlumočení.

Jedním z dalších neopomenutelných předpokladů, a to především v komunitním tlumočení, je empatie. Klient často může vyvíjet na tlumočnicka citový nátlak. Tlumočnick však nemůže tomuto nátlaku podlehnout, jelikož vynechání nebo přidání informací může

uškodit nejen tlumočnickovi, ale i samotnému klientovi. Stejně tak v případě, že klient v průběhu tlumočení změní způsob projevu, tak by o tom měl být policista, doktor či jakákoliv druhá osoba informována. Způsob projevu může vykazovat mnoho o klientově psychickém i fyzickém stavu.

Další charakteristikou tlumočnicka je způsob, jakým se prezentuje. Jakožto profesionál by měl být vždy vhodně upraven a oblečen, a to nejen na základě situace, prostředí a účastníků situace. V jazykové kombinaci čeština-arabština ve vztahu k oblékání přichází do popředí také náboženství, které do určité míry může ovlivnit jeho styl oblékání. K sebe prezentaci také patří dochvilnost, na kterou tlumočnick jako profesionál musí vždy dbát. Je tedy nezbytné být dobře informován o místě a času akce a přizpůsobit své plány podle potřeby. Kromě oděvu a dochvilnosti o nás vypovídá i míra připravenosti na zakázku. Mimo již zmíněné obecné informace je vhodné si nastudovat předešlé projevy řečníka a také tlumočenou tematiku, podle které si můžeme vypracovat glosář. Všechny tyto aspekty pomohou klientovi vytvořit si určitý obraz o naší osobnosti, na základě kterého se mohou rozhodnout, zda nás budou chtít znovu oslovit.

Kvalitní tlumočnick samozřejmě musí mít také patřičnou znalost v oboru či oborech, ve kterých tlumočí. S tím se pojí fakt, že tlumočnick se musí stále vzdělávat. Jazyky se neustále vyvíjejí a tlumočnick se jako jazykový odborník musí nadále dovzdělávat a rozšiřovat svoji odbornou terminologii.

Je důležité také upozornit, že tlumočnick může zakázku odmítnout, pokud jsou podmínky nepřijatelné nebo tlumočnick s tematikou morálně nesouhlasí, což navazuje na další bod. Tak, jak je řečeno v etickém kodexu, tlumočnick a překladatel zásadně přijímá pouze ty zakázky, které odpovídají jeho schopnostem a přípravě. Za výsledek své práce nese plnou morální odpovědnost. Musí tedy sám zvážit, zda je schopný se na zakázku kvalitně připravit a zodpovědně ji vykonat.

Tlumočnick musí být vždy diskrétní. Veškeré informace sdělené během tlumočení nesmí dále šířit. O průběhu a obsahu jednání nesmí nikoho informovat a nesmí využít ve svůj prospěch informace, které při tlumočení získá (Komora soudních tlumočnicků a soudních překladatelů)³.

Tlumočnick také musí být nestranný. Zachování objektivity je pro něj velmi důležité. Jak už bylo zmíněno, tlumočnick může odmítnout zakázku, pokud se necítí komfortně v dané situaci, ale pokud zakázku přijme, tak se musí ujistit, že je schopen si udržet

---

³ Komora soudních tlumočnicků. *Etický kodex*. <https://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>

neutralitu. Tlumočníci a překladatelé musí dodržovat nestrannost, a to ve všech profesních stycích. Tlumočníci zůstávají nestranní po celou dobu komunikace s účastníky tlumočeného setkání.

Následující důležitou vlastností je také schopnost se rychle adaptovat. Neodmyslitelným aspektem tlumočení je proměnlivost situací. Kdykoliv se může cokoliv změnit a tlumočnick musí být schopen se určité situaci přizpůsobit a nenechat se vyvést z míry. Například se na poslední chvíli může změnit místo konání akce, probíraná tematika nebo dokonce řečník a žádná z těchto situací nemůže tlumočnicka mimořádně zneklidnit.

Již zmíněná přesnost je samozřejmě důležitá k dosažení kvalitního tlumočení, ale tlumočnick zároveň nesmí tlumočit doslovně. Hlavním cílem je přetlumočit centrální myšlenku a informace daného sdělení. Paradoxem tedy je, že čím originálnější tlumočnick je a čím více sdělení shrnuje vlastními slovy, tak tím dosáhne srozumitelnějšího a celkově kvalitnějšího výkonu.

2 Typologie arabské kultury

Každému se vybaví poněkud rozdílná představa, když se hovoří o arabském světě. Mnozí lidé ani neví, co si pod tímto pojmem představit. Mezi země arabského světa patří státy Blízkého východu a severní Afriky. Tato oblast má velmi bohatou historii, ale aspektem, který měl a stále má velký vliv na společnost a tamní kulturu, je víra a v tomto kontextu tedy islám. Kromě islámu je tato oblast specifická svými náboženskými tradicemi, tradiční kuchyní, specifickým jazykem a dalšími zajímavostmi. Těmito osobitými prvky se budu zabývat v této kapitole. Zdrojem pro tuto kapitolu jsou autorovy osobní zkušenosti, jelikož jak už bylo zmíněno na začátku této práce, pochází ze smíšeného manželství. Zároveň byly použity poznatky a znalosti autorčina otce, jakožto člena obou kultur.

2.1 Pozdrav a rozloučení

Jako Evropané jsme zvyklí na různorodost, když přemýšlíme o druzích pozdravů, které se liší téměř v každé evropské zemi. Vše samozřejmě záleží na míře formálnosti, dále také má vliv náboženství a do určité míry i pohlaví. Tyto faktory ovlivňují způsob pozdravu a rozloučení i v arabských státech.

Způsob a pravidla pozdravu se v arabském světě liší více než jsme zvyklí tady v Evropě. První odlišnosti můžeme vidět i v rámci rodiny. Obvyklý pozdrav mezi muži v rámci rodiny je podání ruky a jeden polibek na tvář a dva polibky na druhou stranu. Dále záleží na věku, pohlaví a familiárnosti. Pokud zdraví mladší člen starého člena rodiny (stařešina rodu), tak mu podá ruku a políbí ho na čelo. Pokud se zdraví dva muži a nejsou rodinnými příslušníky, tak se liší slovní doprovod daného pozdravu a většinou je tento typ pozdravu doprovázen objetím.

V případě, že muž zdraví ženu, je velkým rozdílem, zda se jedná o rodinné příslušníky, nebo pouze známé a zda se pozdrav koná v rodinném kruhu, nebo mezi cizími osobami. Pokud se jedná o kontakt muže a ženy z jedné rodiny a pouze před rodinou, tak se mohou obejmout a je možné i políbení na tvář. Pakliže jsou v okolí i cizí lidé, tak se pozdraví pouze slovně a bezkontaktně.

Další odlišností je také pozdrav mezi ženami. V případě, že se zdraví ženy ze stejné rodiny a v prostředí své rodiny, tak není přesněji dán počet polibků na tvář, ale většinou si ženy dávají entuziasticky polibky a objímají se. Jestliže se však jedná o kamarádky, tak

si dávají jeden polibek na obě tváře, tento polibek je doprovázen určitým slovním pozdravem. Pokud se jedná o cizí ženy, tak si podají ruce a slovně se pozdraví, ale často se jedná pouze o slovní pozdrav.

Co se týče rozloučení, tak to je fyzicky poněkud méně náročné. Ve většině případů se jedná pouze o slovní rozloučení a případné mávnutí. Když se však jedná o starší osobu, tak je rozloučení znovu doprovázeno fyzickým kontaktem. Avšak ve všech situacích je rozloučení zakončeno náboženským slovním dodatkem, a to například *bůh tě ochraňuj, nechť bůh vede tvé kroky, ať je ti bůh milosrdný* a vždy je na konci řečeno *mír s tebou*.

Pozdrav a rozloučení člena arabské země s Evropanem bývá velmi globalizován. Většinou se jedná o podání ruky a slovní pozdravení nebo rozloučení. Některé aspekty však zůstávají stejné. Záleží na tom, zda se dané osoby už předem znají, nebo se vidí poprvé a samozřejmě také na míře víry. Jedná-li se o velmi věřícího muslima, tak cizí ženě například nepodá ruku, a to z důvodu náboženských zásad. V některých situacích může být totiž fyzický kontakt mezi mužem a ženou, která není rodinným příslušníkem, vnímaný jako nevhodný či nedovolený. Všechny tyto zvyklosti a pravidla si tedy musí tlumočnick předem nastudovat a odpovídajícím způsobem se přizpůsobit.

2.2 Oblékání

V dnešním kosmopolitním světě hraje móda důležitou roli. Můžeme se setkat s velmi širokou škálou druhů oblečení. Ačkoliv se to tak nemusí jevit vnějšímu světu, arabský svět je s módou pevně spjat. V těchto státech samozřejmě ovlivňuje styl oblékání ve velkém i víra a také věk. Přestože to tak nemusí na první pohled působit, jelikož zahalování je součástí arabské kultury, tak se oděvy využívají k vyjadřování své individuality a sebe prezentaci a můžou zaujímat i určitou symbolickou funkci. I když islám a Korán samotný neurčují specifický oděv, kladou požadavky.

Žena by vždy měla působit cudně a slušně, nemusí být ale zahalená. Nemá být však oblečená vyzývavě. Jak zmiňuje Markéta Husinecká, tak už historicky bylo dané, že by oděv neměl působit extravagantně a upoutávat na sebe zbytečnou pozornost. S touto okázalostí je také spojené nadměrné poukazování na míru bohatství daného člověka za pomoci oblečení, jelikož tyto ukázky nadřazenosti jsou v islámu odsuzovány (2008, str. 8). Zahalování nebo pokrývky hlavy, ač v této době spojované hlavně s islámem, byly typické také pro judaismus a křesťanství. Požadavek na zahalování není v Koránu

konkrétně zmiňován, ale přesto většina muslimských žen nosí hidžáb, což je šátek zakrývající vlasy a splývá dále přes krk a výstřih.

Kromě míry zahalování, která je pro většinu nemuslimské populace hlavním aspektem arabského oblékání, hrají důležitou a často i symbolickou roli barvy. Barvy jsou zmiňovány v samotných hadíthech, což jsou původní výpovědi o činech islámského proroka Mohameda. V těchto výpovědích je například zmiňováno, že bílá je vhodná pro zahalování mrtvých a bílé oděvy jsou také určeny pro pout' do Mekky. V každodenním životě jsou bílé oděvy tradiční pro muže a ženy se této barvě tedy většinou vyhýbají. Kontrastně černé oděvy jsou typické pro ženy, a to přetrvává i nadále.

Všechny tyto aspekty se poté promítají i v profesionální a konkrétně i v tlumočnické sféře. Tlumočnick povětšinou předem neví, jak moc je klient věřící a je tedy důležité být vhodně oblečen, a tedy připraven na jakoukoli situaci. Pokud jde muž tlumočit do prostředí, které nezná, měl by kalhoty, ale může mít košili nebo tričko s krátkým rukávem. Pokud se však nejedná o ambasádu nebo jinou nad míru oficiální instituci, ve které se úroveň a nároky na oblékání liší. To stejné platí, pokud jde muž tlumočit do společnosti žen. Nároky na oblékání mohou být mírnější a uvolněnější, když jde žena tlumočit do pouze ženské společnosti. Pokud však jde žena tlumočit do mužské společnosti, mohou být tyto nároky na oblékání přísnější. Vše ovšem ve výsledku záleží na tom, do jaké míry jsou klienti a klientky věřící, a také na tom, jaké téma bude tlumočeno a v jakém prostředí bude tlumočení realizováno. Když jde žena tlumočit mezi muslimské muže, tak je vhodnost oděvu ještě důležitější, jelikož muslimský muž je schopen se i urazit, s tlumočnicí či tlumočnickem vůbec nehovořit, a dokonce i odejít.

Pojmem spojovaným s oblékáním je také tetování a piercing. Z muslimského pohledu je tělo božím dílem a jako takové bychom ho neměli měnit. Tetování a piercingy nejsou tedy schvalovány a pokud je tlumočnick má na viditelných místech, tak je doporučováno si je zakrýt, jelikož by to mohlo muslimského klienta urazit.

S tím souvisí také etiketa. I v této kultuře existují specifická gesta, která by mohla být vnímána jako nevhodná. Mezi takové patří například, když člověk neodpoví na pozdrav. Toto je vnímáno jako velmi neslušné gesto. Dále je nepřístojné, abyste si dali nohu přes nohu, toto gesto by mohlo být pochopeno jako vulgární. V neposlední řadě by se měl tlumočnick vyvarovat intenzivního očního kontaktu mezi mužem a ženou. Každý tlumočnick by se měl proto těchto gest vyvarovat, jelikož by jejich použitím mohlo dojít k nekomfortnosti arabského klienta

2.3 Stravovací návyky

Jedním z hlavních pilířů arabské kultury je stravování se speciálními zvyky a tradice s tím spojované. Stravování a jeho symbolika je nezbytnou součástí arabské kultury. Celý tento akt je pro přátele a rodiny možností k setkání, prožití společných chvil a posílení rodinných pout. Podobné prvky této rodinné pospolitosti můžeme vidět i mezi jihoevropskými národy, avšak u zbytku evropských zemí nebývá tento proces stravování až tak emočně podbarven. Arabskou mentalitu poznáme už z atmosféry, která při stravování panuje. U jídla se neprobírají žádná závažná témata a tím pádem je i nálada vždy uvolněnější. Je také podstatné si uvědomit, jak časově náročné arabské stravování bývá. Je to opravdu zdlouhavější záležitost, a to i z důvodu, že arabská kultura je proslulá svou pohostinností a štědrostí. Mnoho obchodních jednání a dalších tlumočnických možností se koná u jídla. Je tedy vhodné se seznámit se základy arabské stravovací kultury.

Je důležité vědět, že Korán rozlišuje potraviny podle toho, zda jsou halal, tedy dovolené, nebo haram, což jsou zakázané potraviny. Haram je hlavně vepřové maso a veškeré produkty z něho vyrobené, stejně tak není dovoleno konzumovat alkoholické nápoje. Dnes už je mnoho nápojů a potravin označeno i halal logem pro snazší orientaci.

Typické servírování pokrmů se razantně liší od klasického evropského stolování. Tradičně se arabské pokrmy servírují na zemi ve velkých mísách. Předkládá se většinou rýže a kuřecí či jehněčí maso, všichni sedí na kobercích či polštářích okolo. Evropané mnohdy nepohlíží na jezení rukama pozitivně, je to ale důležitá součást každodenního života v arabské kultuře. Vše se tedy jí bez příborů, popřípadě za pomoci chleba. Tímto stylem se také nejí pouze v rámci domova, ale i v restauracích a při různých společenských setkáních. Se způsobem stravování souvisí také pravidlo levé ruky.

V arabské, a hlavně muslimské kultuře je typické používat pouze pravou ruku k jídlu, ale také k podávání různých pokrmů či mávání. Důvodem pro toto pravidlo je, že levá ruka je považována za špinavou a měla by být používána k uklízení. Kromě pravidla pravé ruky je také dobré vědět o dalších zvycích spojovaných se stolováním. Jako například to, že je vhodné si sundat boty, než si sedneme na koberec k jídlu a vždy musíme nechat staršího člověka vstoupit do místnosti a také ho usadit jako prvního. Nelze také zapomenout na to, že je naprosto běžné pro muže a ženy v mnoha případech stolovat odděleně, pokud se nejedná o blízkou rodinu. Je tedy lepší být obezřetný a umět dobře přečíst situaci a následně se jí přizpůsobit.

Kromě stravovacích návyků je známá samotná arabská kuchyně. Musím tedy zmínit několik typických pokrmů známých napříč arabským světem. Pokrm či předkrm, který je dnes velmi populární i po celém světě, je hummus. Hummus je studený pokrm z cizrny, pasty tahini, olivového oleje, sladké papriky, česneku a soli, který se může podávat i jako příloha. Kibbeh je typický libanonský pokrm. Kibbeh jsou smažené kuličky z bulguru a mletého kuřecího nebo jehněčího masa podávané spolu s chlebovými plackami a jogurtovým dipem. Magouf je národní iránský pokrm. Jedná se o rybu ochucenou šťávou z citrónu, kari kořením, olivovým olejem a ozdobenou rajčaty, cibulí a solí. Každý národ a často i každá rodina si však pokrm dochucuje a přizpůsobuje trochu jinak. Nesmíme však zapomenout i na sladkou tečku. Dezertem téměř vždy bývají datle a baklava. Baklava je typická arabská sladkost ze skládaného těsta plněná medem a různými varianty ořechů. Na to vše, a ještě víc se může člověk těšit, když přijde do styku s arabskou kuchyní a její znalost a otevřenost ji vyzkoušet je mezi arabskou klientelou vždy vítaná.

2.4 Postavení žen

V mnoha případech jsou z evropského pohledu muslimky utlačovány. V některých arabských kulturách tomu tak bohužel do určité míry je a ženy nemají tolik práv jako muži. Postupně se však postavení žen v arabských kulturách rozvíjí a ženy nabývají více pravomocí. Podle Koránu jsou si však muži i ženy rovni. „Nejdokonalejším ve víře mezi věřícími je ten, kdo je nejlepší ke své ženě,“ toto tvrzení, jakožto výrok proroka Mohameda má v povědomí každý muslim a jen to dále dokazuje. Podle Islámu má také žena právo vlastnit a dále zacházet se svým majetkem a také má být žena rovnoprávná s mužem i v přístupu ke vzdělání a vědění. Postavení ženy a muže se však většinou neřídí koránskými ustanoveními.

Častý dotaz ve vztahu k ženám je polygamie a konkrétně tedy polygynie. V islámu může mít muž až 4 manželky, a to za podmínky, že je zvládne všechny rovnocenně uživit a zaopatřit, a to nejen materiálně, ale i svou náklonností.

Práva žen se však vyvíjí. Tento fakt můžeme vidět i v případě Saudské Arábie, která vždy byla velmi striktní, a to zejména ve vztahu k ženám. „V současnosti do sebe narážejí proudy liberalismu a fundamentalismu, který si, mnohdy až tvrdošíjně, stojí za zachováním starých tradic, hodnot a pořádků“ (Axmannová, 2022, str. 29). Král Salman bin Abdulaziz Al Saud v posledních letech však zavedl mnoho reform a jde vstříc vývoji ženského postavení. Velmi radikální změnou bylo například povolení pro ženy řídit a pracovat. Nově bylo ženám umožněno i cestovat do zahraničí bez povolení muže. Přes

všechny tyto pokroky a reformy přetrvávají úkony, které ženy nemohou vykonávat bez souhlasu muže. Například stále nemohou podnikat nebo si založit bankovní účet.

2.5 Náboženství

Pro účely této práce, ale i pro rozšíření všeobecných znalostí, je vhodné v dnešní době mít alespoň základní znalost islámského náboženství, které je neodmyslitelnou součástí tlumočení dané jazykové kombinace.

„Základní postoj muslima je podle arabského učence Ibn Chaldúna z Tunisu dán jeho vírou neboli osobním souhlasem se vším, co Bůh zjevil“ (Wolf, 2013, str. 11). Celkový význam a důležitost daného boha vidíme i v samotné jazykové stránce slov islám a muslimové. „Etymologický kmen těchto slov pochází ze slovesa (istaslama), což znamená odevzdávati se a tím se rozumí bezvýhradné odevzdání se věřícího do Alláhovy vůle“ (Tauer, 2006, str. 23). Už z těchto úryvků může být jasné, jak důležitá je pro muslimy víra.

Za účelem lepší pochopitelnosti musím představit několik základních pojmů, bez kterých se člověk v islámské víře neorientuje. Takovýmto pojmem je například *Korán*, což je hlavní náboženský text islámu. Je to kniha obsahující písmo svaté. S tím je také související pojem *Súra*, což jsou kapitoly v Koránu, kterých je dohromady 114. Dalším pojmem je *mešita*, což je chrám, který slouží muslimům k uctívání Boha. Tímto Bohem je *Alláh*, což je jediný uznávaný Bůh. O tomto vypovídá i věta, kterou musí každý muslim znát, a to je v překladu „není boha kromě Alláha a Mohammed je jeho prorokem“.

Pro správné porozumění a dále i tlumočení pro muslimskou klientelu a samotnou komunitu je důležité znát pět základních pilířů islámu. „Islám stojí na pěti pilířích: vyznání víry v Alláha a jeho proroka (šaháda), rituální modlitbě pětkrát denně (salát), rituální almužně (zakát), půstu v měsíci ramadánu (sawm) a nakonec pouti do Mekky (hadždž), kterou musí ti, kdo na to mají finanční prostředky, vykonat alespoň jednou za život“ (Samir, 2008, str. 49). Těmito pilíři se muslimové každodenně řídí a jakožto tlumočník obklopen touto vírou je nutné je znát a orientovat se v nich.

Alespoň pro částečné pochopení této víry musíme větět, že islámské společenství se rozděluje na většinové sunnity a menšinové šiity. „Liší se také podle rozdílného ideového sunnitského či šiitského zaměření i podle názorů jednotlivých islámských sekt či právních škol“ (Wolf, 2013, str. 14-15). Členové obou těchto muslimských skupin uznávají jako boha Alláha, ale liší se v tom, koho považují jako právoplatného následníka proroka

Mohameda. Šiité na rozdíl od Sunnitů věří, že nástupcem po Mohamedově smrti měl být jeho bratranec a zeť Alí. Kromě této prvotní odlišnosti jsou rozdílní ve stylu zdobení svých mešit. Sunnitské jsou většinou světlé a jednobarevné a kontrastně šiitské bývají barevné a zdobné (žluté, zelené a se světlky). V neposlední řadě se liší i ve volbě jmen. Sunnitská jména bývají více tradiční například Abdula či Mohamed. Avšak šiitská jména bývají zvolena v návaznosti na Aliho, a tedy Bakr či přímo Ali.

Častou nejasností je také samotné pojmenování Alláh. „Alláh bylo prostě jméno, které Arabové používali k označení Boha, a islám jednoduše převzal slovo, které existovalo již před jeho zrodem a vyskytovalo se již v předislámské poezii psané křesťanskými autory.“ (Samir, 2008, str. 33).

2.6 Pojmy a názvy

Ke snazší orientaci ve zmiňované kultuře a náboženství bych chtěla představit krátký slovníček důležitých pojmů či názvů spojovaných s touto tematikou.

Basmala (Bi'smilláh) je název podstatné arabské formule: „Ve jménu Boha milosrdného, slitovaného“, kterou muslimové vyslovují poměrně často, a to například před jídlem nebo před recitací Koránu. *Fundamentalismus* je přenesený pojem, který se používá především v souvislosti s konzervativními muslimy, kteří prosazují přísné dodržování nauk a obřadů. Místo tohoto pojmu se čím dál častěji používá pojem islamismus. *Hadždž* je pouť do Mekky, což je také jeden z pilířů islámu. S tím související je také pojem *Ka'ba*, což je svatyně v Mekce, a tímto směrem se také muslimové z celého světa modlí. Jedním z příkázání je také půst v měsíci *Ramadán*. Během tohoto měsíce musí muslimové držet půst od východu do západu slunce. V tuto dobu tedy nesmí jíst, kouřit a ani pít. Jakmile však slunce zapadne všichni mohou znovu jíst a pít, než slunce znovu vyjde. Muslimové si velmi potrpí na své svátky. Jedním takovým významným svátkem je *Eid al fitr*, což je svátek na oslavu konce Ramadánu.

Praktická část

3 Metodologie

Pro praktickou část jsem zvolila polostrukturované interview. Skládá se z několika okruhů a každý okruh má ještě řadu podotázek, které vyplývají z hlavních myšlenek mé práce. Tyto otázky jsem následně pokládala každému z respondentů. Mezi tyto podotázky patřily například: *Jak dlouho se věnujete tlumočení? Jak jste se dostal k této profesi? Přál byste si mít tlumočení vystudované? Jak důležitá je dle vašeho názoru znalost mezikulturních odlišností a proč?* Po dokončení všech interview jsem zpracovala veškeré odpovědi a vyhodnotila podobnosti a odlišnosti jednotlivých tlumočnicků a jejich specializací. Všechny rozhovory proběhly osobně v měsících březnu a dubnu v Ostravě a Praze. Každý rozhovor probíhal na základě předem navržených otázek, které jsem modifikovala podle specifikace daného tlumočnicka nebo podle směru, kterým se rozhovor ubíral. Jednotlivý rozhovor byl vždy nahrán a následně přepsán pro účely této práce.

Velkou výhodou tohoto typu výzkumu bylo to, že jsem byla schopna poznat tematiku více do hloubky díky osobnímu kontaktu s tlumočníky. Díky osobnímu setkání jsem také měla možnost otázky trochu upravovat a popřípadě otázky přidávat či nějaké ubírat podle odpovědi respondentů. Zároveň jsem si procvičila schopnost, která je pro tlumočnicka stěžejní, a tou je nestrannost. Musela jsem být schopna klást otázky, aniž bych do nich předem vkládala svůj názor nebo projevila svůj postoj vůči zmíněnému tématu. Zároveň jako tazatel jsem musela pokládat otázky srozumitelně, ať je jasné, o co mi v daném tematickém okruhu jde. Předem připravené otázky korespondovaly i s probíranými okruhy v teoretické části.

Mými respondenty bylo pět tlumočnicků s jazykovou kombinací čeština-arabština, kteří mají několikaletou praxi v oboru. Snažila jsem se pokrýt různé tlumočnické sféry, a to například oblasti zdravotnictví, cizinecké policie, soudní a obchodní. Respondenty jsem vybírala pro různorodost v rámci oboru a pro dosažení co nejcelistvějšího obrazu o dané tematice.

4 Interview

4.1 Obecné informace

Tato první kapitola mé praktické části pojednává o obecných či základních údajích každého z respondentů. Zjišťovala jsem jaký je jejich původ, jak se dostali k této profesi, jaké specializaci se věnují, jak dlouho už tlumočí a na jakých místech doposud působili.

První dotazovaný pochází jako jediný ze smíšeného manželství. Matka tlumočnicka pochází z Česka a otec z Libanonu. Otec byl vysokoškolským profesorem arabštiny v Libanonu na univerzitě v Beirutu a po přestěhování do Československa se stal profesorem i zde. Následně po zvládnutí českého jazyka se stal tlumočnickem, a to ve zdravotnictví, u soudu (měl i soudní razítko), na mezikulturních svatbách a v neposlední řadě také napomáhal cizinecké policii. Později také začal podnikat v cestovním ruchu, a to ve spojitost s arabskou klientelou. Všechny tyto aspekty ovlivnily do budoucna syna, tedy mého respondenta. Jelikož se dotazovaný narodil v České republice a poté zde i většinu života strávil, tak jeho prvním, ale překvapivě ani druhým jazykem, nebyla arabština. Čeština je jeho mateřský jazyk a francouzština je druhým jazykem. Neboť Libanon byla historicky francouzská kolonie tak otec dotazovaného mluvil plynule francouzsky. Matka také mluvila francouzsky, a proto se tento jazyk stal hlavním v domácnosti. Respondent samozřejmě díky svému otce přišel s arabštinou do styku, ale samotný jazyk se později doučil samostatně. Svou kariéru začal v mladém věku, a to především vypomáháním svému otci při tlumočení pro různé firmy. To vedlo k počátečnímu zájmu o zmiňovanou profesi. Jak respondent zmiňuje, jazykové úrovň nutné k tlumočení dosáhl až ve dvaceti dvou či třech letech. Aktivně se tlumočení věnuje až od dvaceti sedmi let, zmiňuje dotazovaný. Samotné vzdělání v tomto oboru nemá, ačkoliv by si teď zpětně přál mít tlumočení vystudované, jelikož se určité věci musel doučit sám a vyvodit je z praxe. Dotazovaný hodnotí, že to, že byl jeho otec tlumočnick, ho velmi do budoucna ovlivnilo. „*Za možná více než 80 % úspěchu, který mám v rámci tlumočení, tak je určitě zásluhou tatky.*“ Kromě ovlivnění po jazykové stránce zajistil otec respondenta pro budoucnost mnoho možností. „*Ukázal mi cestu zdravotní turistiky, což je stěžejní pro mé tlumočení a on toto otevřel pro tehdejší Československou socialistickou republiku. On byl ten, který vytvářel dovoz pacientů do Piešťan. Byl tedy prapůvodcem tohoto způsobu zdravotní turistiky.*“ V současnosti pracuje dotazovaný především v cestovním ruchu a zdravotnictví, a to zejména v lázních, nemocnicích a

zdravotnických zařízeních. „Záleží, jaké pacienty nebo jaké hosty dovezu s jakou anamnézou a tam, kde je třeba umístím, ať už jsou to operační zákroky ve fakultních nemocnicích nebo lázeňské pobyty, a to v Darkově popřípadě Piešťanech.“ Druhý odvětví, kterému se respondent věnuje je obchodní. Dotazovaný zprostředkovává odbyty nebo dodávky pro české firmy z arabského světa, a to především z Arabského zálivu. Nověji se věnuje i tlumočení a zprostředkovávání sportovních pobytů. „Ať už to jsou handicapovaná mužstva nebo klasičtí sportovci a ať už je to na jejich rehabilitaci tady, nebo tak jako naposledy český trenér s jeho týmem jeli k fotbalovému týmu do Ománu.“ Spektrum tlumočnické činnosti tohoto tlumočnicka tedy není jednotvárné. Občas také vypomáhá policii na bázi dohody. „Podle potřeby cizinecké policie, která po válce v Síríi a Iráku, hodně narostla díky utečencům.“

Druhý respondent pochází ze Sýrie a do České republiky se trvale přestěhoval ve čtrnácti letech. Jeho babička byla Češka, což částečně usnadnilo to přechodné období, během kterého si musel zvyknout na jinou kulturu a jazyk. Zároveň hodnotí: „Tím, že jsem byl možná už trochu starší tak to mám přesně tak půl na půl a mám dobrou tu arabštinu i češtinu.“ Paradoxně shledává, že teď už má větší přízvuk v arabštině než v češtině. Se samotným tlumočením začal už dosti brzo, a to na střední škole, kdy chodil na brigády do lázní Darkov. Díky této brigádě přišel do kontaktu s cizinci a získal tak svou první tlumočnickou praxi a možnost si udělat dobré jméno v tomto oboru. Po jeho začátkách působil nejvíce v Ostravě, Karviné a Klímkovicích, ale později se stal na určitou dobu i manažerem pro firmu AGEL, se kterou cestoval po celé republice a tlumočil na operačních sálech. Zdravotnictví se stalo tedy jeho hlavní doménou, ale později se dostal i k tlumočení pro cizineckou policii, což je jeho hlavní tlumočnickou činností posledních deset let. Přestože dotazovaný nemá soudní razítko, tak tlumočí i u soudu, jelikož v posledních letech je potřeba arabsko-českých tlumočnicků větší než dříve. Vzdělání v oboru sice nemá, ale teď zpětně konstatuje, že by daný obor měl rád i vystudovaný. „Mám to vystudované jenom životem, ale zajímalo by mě, jak se to dělá správně.“ Kromě vzdělání zmiňuje i jisté výhody a nevýhody v tom, že se této profesi věnuje i jeho matka a dva bratři. Nejednou se navzájem upozorňovali, čeho se vyvarovat při tlumočení na cizinecké policii. Například na policii se mu stává, že se ho převaděči ptají, zda mají přiznat svůj původ a on jim na to odpovídá: „Já jsem tlumočnick, jsem profesionál, přeložím a předám všechno, ale nejsem tady abych ti pomohl, ani abych ti ublížil.“ I s takovým druhem situace se tedy musel naučit vypořádat.

Třetím dotazovaným byl tlumočník z Libanonu, jehož původním záměrem nebylo stát se tlumočníkem. V České republice má vystudované stavební inženýrství na ČVUT. „*Když jsme sem přijeli v roce 1979 a chodili jsme do jazykové školy tak jsme se učili česky a život nás nutil, abychom pracovali jako doprovod pro arabské klienty, kteří sem přijeli.*“ Tímto způsobem se tedy dostal třetí respondent k profesi tlumočení, přestože to nemá vystudované a ani nikdo z rodiny se tomu nevěnuje. Tomuto oboru se tedy věnuje od roku 1982. Na rozdíl od ostatních respondentů, ale nepracuje nijak pro českou stranu, ale je najat přímo tou arabskou. Za svou kariéru působil nejvíce v Praze, ale i v Piešťanech, Karlových Varech, Jáchymově a Teplicích. Co se týče samotné odbornosti, ve které tlumočník nejčastěji působí, tak to je zdravotnictví, ale stará se o celkový pobyt daného pacienta v Česku. Nejde tedy pouze o tlumočení v samotných zdravotnických zařízeních. Tlumočník je k dispozici klientovi od jeho příletu až po odlet. Ve stavebnictví, které má dotazovaný vystudované, se nikdy tlumočení nevěnoval.

Čtvrtý dotazovaný pochází z Jordánska a věnuje se soudnímu tlumočení. V roce 1985 mu byla vládou vybrána Česká republika, kam se tedy následně musel přestěhovat (k tomuto tématu se dotazovaný nechtěl dále vyjadřovat). Po přestěhování do Česka vystudoval materiální inženýrství na Technické univerzitě v Ostravě. Kromě daného vystudovaného oboru byl později v roce 1996 požádán o tlumočnické služby, jelikož už byl dostatečně jazykově vybaven. Díky jeho mnoha zkušenostem hodnotí, že je téměř expertem na přízvuky: „*Pro mě není problém, když přijde Arab poznat z jaké země a města je.*“ Až do takového detailu je schopný odhalit původ Araba. Kromě jeho hlubokých znalostí přízvuků podotýká, jak důležitá je přesnost převodu daného projevu u soudu. „*Všechno je nahrávané a nikdy nevíš, kdo tě poslouchá nebo kontroluje.*“ Nikdy si tedy nesmí dovolit cokoliiv pozměnit, přidat či ubrat. Kromě soudu působil dotazovaný také na policii, ale „*95 % je soudní tlumočení a tak 5 % na policii.*“ Na konci rozhovoru mě respondent upozornil: „*Být tlumočníkem znamená být trpělivý. Bud' nad věcí.*“ Připomněl mi, jak důležité je neodnášet si s sebou emoce, které jsme pociťovali během tlumočení. Zejména v komunitním tlumočení můžeme být svědky emočně náročných situací, ale my se musíme naučit přes tyto pocity přenést.

Pátý a poslední dotazovaný pochází z Libye a v České republice žije už 18 let. Původně se do Česka nepřestěhoval za účelem tlumočit, ale studovat. Vystudoval obor fyzioterapie na Karlově univerzitě. Několik let praktikoval fyzioterapii, ale časem se přesunul do více manažerské pozice v rehabilitačních centrech. V průběhu své praxe byl požádán o tlumočení pro arabské klienty, a tak se k tlumočení dostal. Jako bilingvní osoba

se v současnosti potýká s problémem, jakým jazykem hovořit se svým dítětem. Toto dilema mě velmi zaujalo, protože velmi podobné rozhodnutí ovlivnilo i mé dětství. Dotazovaný se ptal na názor mnoha lidí a každý se k této tématice vyjadřuje jinak. Toto je pozoruhodný aspekt, se kterým se musí tlumočníci a celkově vícejazyčné rodiny potýkat. V tomto případě je otec Libyjec. Libye bývala italskou kolonií, což vede k rozsáhlé italské slovní zásobě otce. Matka je Češka, ale s manželem se baví převážně anglicky. Je tedy mnoho možností, ale ne jednoduché rozhodnutí. Tato vícejazyčnost je však velkou výhodou v jeho profesním životě. Po dokončení školy poprvé aktivně tlumočil, jelikož ho začali arabští klienti kontaktovat a on tyto služby začal zprostředkovávat. Pozoruhodné je to, že tento poslední respondent nikde nepropagoval své služby, nemá žádné webové stránky, nezveřejňuje, že tlumočí pro pacienty, ale pacienti si ho vyhledali sami. Poté, přes dobré reference a doporučení spokojených klientů, si zajistil další klientelu. Jeho cílem tedy nebylo tlumočit, ale teď se tomu věnuje už mnoho let. Podobně se k tlumočení dostala i jeho sestra, která studovala anglickou literaturu v Libyi a následně byla požádána o tlumočnické služby.

4.2 Potřeba tlumočnicků v České republice

Zde jsem zjišťovala, jak vnímají tlumočníci z praxe potřebu tlumočnicků této jazykové kombinace v České republice. Zda u nás pro tento obor vidí budoucnost.

První respondent říká: „*Vzhledem k mému oboru je to samozřejmě nutnost, protože spoustu pacientů, kteří tady jezdí na léčení, popřípadě operační zákroky nehovoří anglicky natolik, aby se byli schopni domluvit třeba anglicky s lékaři.*“ Potenciál a nutnost pro tyto služby tedy stále trvá. „*V mém oboru zdravotnictví je často nutnost všechno přeložit opravdu dobře, protože nemůže dojít k chybě třeba při aplikaci či užívání léků, popřípadě při operacích, třeba u dodržení různých diet nebo těch věcí, které můžou ohrozit zdraví pacienta.*“ Ve zdravotnictví je tedy správné pochopení nezbytné a tlumočníci jsou velmi třeba. „*Co se týče policie, tak tam je to zase trošku jinak. Tam tlumočnick podle dialektu, pokud je zkušený, tak pozná, jestli ten dotyčný třeba nelže. Hlavně o zemi původu, co se týká utečenců, protože často tvrdí, co jim nějakí převaděči napoví.*“ Tlumočnick tedy musí být obezřetný a musí věrohodně převést celé sdělení, jelikož to může velmi ovlivnit výsledek situace. Také zdůrazňoval, že musí být tlumočnick loajální dané zemi, protože sám by si nepřál do země vpustit osobu, která by mohla dále negativně ovlivňovat jméno Arabů v Česku. I v samotné obchodní sféře zaznamenal

potřebu tlumočnicků mezi češtinou a arabštinou, kdy byl svědkem, že se obchodníci snažili situaci vykomunikovat anglicky, ale tento pokus byl neúspěšný a tlumočnick musel stejně zasáhnout.

Z pohledu druhého respondenta je budoucnost v tlumočení této jazykové kombinace. „*Ve větších městech, kde je ta komunita větší, tak je i ta potřeba větší. Kdysi to tak v Česku nebylo, ale teď je už taková multikultura.*“ Respondent také vyjádřil názor, že na rostoucí množství Arabů v Česku nemá vliv pouze současný kosmopolitní svět, ale i množství válek a problémů vznikajících Islámským státem.

„*No angličtina teď frčí a v arabském světě je vzdělání už trochu pokročilé, tak turisté mluví čím dál tím víc anglicky, hlavně ta mladá generace a tím pádem i ta potřeba je pak menší.*“ Takto vidí třetí respondent budoucnost tlumočnicků v jeho oboru, avšak zdůrazňuje, že v oficiální sféře jsou arabsko-čeští tlumočníci stále velmi žádaní.

Podle názoru čtvrtého respondenta bude poptávka po arabsko-českých tlumočnicích, tak dlouho, dokud neschválí zákon proti účelovým sňatkům. Může nastat situace, kdy mladý Arab přijede do Česka a například 55letá žena se do něho zamiluje a krátce poté se vezmou. Toto, dle dotazovaného, většinou končí rozvodem nebo domácím násilím, což on následně tlumočí u soudu. Takových případů přibývá. „*Tak stejně převaděčství. To teď kom máme jako na běžícím páse, třeba 2-3 za den,*“ což je jeden z dalších důvodů potřeby tlumočnicků.

Dle pátého dotazovaného je stále velká poptávka po arabsko-českých tlumočnicích, jelikož v Česku nenajdete téměř nikoho, kdo by vás tento specifický jazyk naučil správně. Arabský jazyk má mnoho dialektů a většina z nich je ovlivněna dalšími jazyky. „*Jen tak jordánská, libanonská a možná tak syrská arabština je „čistá“ a nikomu jinému bych nevěřil s učením arabštiny.*“ Je tedy dost náročné pro Čecha se naučit arabsky na dobré úrovni. V samotném zdravotnictví však vidí velkou potřebu tlumočnicků v této jazykové kombinaci, jelikož sem pacienti rádi jezdí a tyto služby zde vyhledávají.

4.3 Kulturní specifika

V této kapitole jsem se znovu věnovala kulturním odlišnostem, ale tentokrát s ohledem na to, jakou mají roli v praxi. Zároveň, jak jejich znalost může ovlivnit přístup tlumočnicka k dané situaci a jak důležité je se v nich orientovat. Kromě těchto specifík jsem také zjišťovala, jak významná je důvěra mezi klientem a tlumočnickem pro celkový

výkon. V neposlední řadě jsem se také dotazovala, zda se liší přístup tlumočnicka k různému pohlaví.

První dotazovaný hodnotil, že v tomto směru měl velký vliv jeho původ. *„Díky toho, že jsem z míchaného manželství a že pocházím půlkou z arabské země, tak mám citlivější senzory na pojetí arabské mentality a způsoby života.“* Tímto tvrzením si byl jistý i díky stykům s dalšími českými a slovenskými tlumočníky, kteří mají dlouholetou praxi, ale přesto některé vnímání Arabů stále nechápou. Vyzdvihuje také výhodu, že pokud je pro tlumočnicka daná profese nejen prací ale i zábava či koníček a sám se tedy o tu tematiku či etnikum zajímá, tak má mnohem větší šanci, že pochopí nuance, které mohou jiným lidem připadat zvláštní. *„Například s lékařkou, která byla se mnou na sympoziu a tlumočila nám pacienty, jsme byli pozváni na občerstvení a toto občerstvení začalo arabskou kávou. V Arábii platí, že šálek vám budou dolívat, dokud zatřepete rukou z boku do boku a tím dáte najevo, že už nechcete. Paní doktorka, byť jsem jí to vysvětlil, toto neakceptovala, oni ji stále dolívali, paní doktorka, aby byla slušná to stále pila a pak samozřejmě nemohla usnout a druhý den byla naprosto marná.“* To jsou takové maličkosti, ale zároveň mohou velmi usnadnit i znepríjemnit tlumočnický proces. Dále uvádí, že tlumočnick musí vědět koho oslovit a koho ne, jak projevit úctu a také umět rozlišit šlechtický původ. Tím tlumočnick prokazuje znalost té dané kultury a získává tím i nové možnosti. Touto znalostí si může také tlumočnick získat důvěru klienta a zjistit informace, které by mu za normálních okolností neprozradil. *„U arabského etnika je důvěra základ. Já třeba svůj business mám na tomto založený, protože podnikám se společnostmi a do dneška nemám žádný kontrakt. Podali jsme si ruku a funguje to.“* Tento způsob podnikání je pro Evropana téměř nepředstavitelný. Ve zdravotnictví má stejnou zkušenost: *„Mám spoustu pacientů, obzvláště starých lidí, kteří za mnou jezdí dlouhé roky na léčení. Například jezdí mi tu starý manželský pár z Džidda na léčení a jejich syn mi posílá kartu s na tom nalepeným pinem, abych si stáhnul, kolik je potřeba za jejich léčení.“* Ve zdravotním sektoru je důvěra obzvláště důležitá, protože pacient musí tlumočnickovi důvěřovat, aby se mu nebál říct i delikátní informace, jako například kožní defekty či pohlavní problémy. *„Arab to má založené na tom, že potřebuje vědět, že je to někde dobré ne kvůli tomu, že se to píše na internetu, ale že tam někdo ze známých, popřípadě příbuzný byl a řekl mu, že to tak je.“* V Arábii tedy hlavním marketingovou strategií je dobrá zkušenost a následná dobrá slovní recenze nikoliv elektronické reklamy. V této kultuře se nebojí určitou osobu či business vynachválit, ale zároveň nemají problém dalším lidem danou osobu nebo podnik pomluvit. Je tedy stěžejní slušné a

solidní chování pro dobré a dlouhodobé styky a podnikání a pro udržení dobrého jména. Velmi odlišným aspektem této kultury je také přístup k ženám, což se promítá i do tlumočení. Dotazovaný hodnotí, že je velký rozdíl, jestli jde tlumočit pro ženu nebo muže, a to i se všemi změnami a pokroky. Podle zkušeností také ví, jak rozdílně přistupovat k tlumočení pro ženu, která je zahalena pouze šátkem, či je zahalená celá, nebo má dokonce i rukavice. Tyto ukazatele pomáhají tlumočnickovi vyhodnotit míru náboženské angažovanosti. „*Určitě respektujete to, že nejdete a nepodáte ruku, ženě abyste neporušili bonton, ale samozřejmě ji velmi slušně pozdravíte. Je taky obrovský rozdíl, jestli tu dotyčnou ženu znáte nebo ne, jestli jste s ní měli už nějaký kontak,t anebo ne. Zkušený tlumočník z arabštiny v prvních pěti až deseti minutách velmi dobře odhadne, co si k té ženě může „dovolit“ a jakým způsobem to vést.*“ Navzdory těmto hranicím mezi mužem a ženou zdůrazňuje, jak jsou arabské ženy hovorné a nejsou nijak odtazité. Důležitou schopností tlumočníka je ale umět vyčíst i nevyřčené pocity, například když je pacientkám nepříjemný fyzický kontakt od mužského lékaře a umět i takovou situaci vyřešit.

Druhý respondent kladl stejný důraz na znalost kulturních specifík a zároveň shledává, že jeho dvě místa výchovy byla velmi nápomocná. „*Já tvrdím pořád, že to tlumočení není o tom říct doslova, co ten člověk říká. Já jim rozumím a rozumím i české mentalitě.*“ Zdůrazňuje, že netlumočí doslovně, ale snaží se spíše převést smysl dané myšlenky, aby obě strany pochopily zamyšlený význam. „*Kolikrát tam jsou i různé přísloví a tak dále a kdybych to přeložil doslova tak vypadám já jako ten blbec.*“ Zároveň vnímá, že podvědomě díky genům a celkovému dospívání v obou kulturách se často vyvaruje například toho, že by někoho urazil. V některých případech se opravdu projeví, jak je důležité, aby tlumočník uměl vydedukovat celkový záměr řečníka. „*Říkal mi, „já nedám na tebe moje hlava“ a já jsem pochopil, že mi říká „neřeknu ti to z hlavy“, protože vím, jak přemýšlí.*“ Zároveň pociťuje, především v případě policie, že mu Arabi více věří, protože ho vnímají jako „jednoho z nich.“ S tím je spjatá situace, kdy tlumočník pozná, že mu daná osoba lže „*tak i já mluvím jinak, řeknu třeba „on tvrdí, že...“ a tím dám najevo, že já mu nevěřím.*“ Důvěra tedy není samozřejmost ani z jedné strany a tlumočník musí být neustále obezřetný.

„*To jsou tradice. My to chápeme, ale třeba ta česká strana to nechápe. Často je důležité vysvětlit těm lidem naše tradice, aby to chápali.*“ Třetí dotazovaný shledává znalost různých mezikulturních rozdílů jako velmi podstatnou. Dále také zmiňuje, jak v některých situacích musí tlumočník překročit určitou hranici a vysvětlit jedné nebo

druhé straně v čem je daná kultura jiná. Nejde tedy pouze o jazykový převod, ale i o snahu zmenšit tu mezeru mezi danými kulturami a dosáhnout plnohodnotného převodu myšlenek. „*Hlavně v české kultuře je řečeno „co je psáno, to je dáno“, ale v arabské kultuře je důležitá hlavně důvěra, a to více než v Evropě.*“ Sám dotazovaný zhodnotil, že většina jeho obchodu a samotného úspěchu pramení z důvěry mezi ním a jeho klienty. Důležitou roli údajně hraje také řeč těla, kterou musí tlumočnický umět číst. Tlumočnický by měl poznat, zda s ním klient bude spolupracovat z řeči těla a měl by rozklíčovat i další specifické detaily, které nebyly nahlas vysloveny. „*Musíte být naladěna na jeho vlnu a poznat, jak s ním komunikovat.*“ Tuto řeč těla je také důležité rozlišit u ženy a muže. „*U muže jsou ty hranice trochu posunutější, ale žena někdy dá najevo že se s vámi nechce bavit a tím to končí.*“ Jakožto muž dotazovaný samozřejmě vnímá, že na muže může reagovat trochu jinak než na ženu a podle toho se musí umět adaptovat, popřípadě pozměnit své chování. Respondent se například setkal se situací, kdy Čech přišel k arabské ženě a snažil se jí podat ruku. V tu chvíli narazil na určitou bariéru a projevil tak svoji neznalost kultury a tradic.

Při dotazu na znalost kulturních odlišností reagoval čtvrtý dotazovaný takto: „*Díky těm znalostím mám hrozně jiný pohled na věc. U soudu se mě často ptají na můj názor; protože já to vnímám jinak.*“ Vidíme tedy, že i při velmi oficiálních situacích u soudu je znalost dané kultury nezbytná. „*Každému říkám, ať říká pravdu.*“ Toto tvrzení nás provázelo celým rozhovorem, protože údajně 90 % klientů popírá či lže. „*To je největší rada. Z mých zkušeností policajti mají všechny důkazy dopředu. Policie tě nepřijde zatknout jenom tak. Oni to mají všechno zdokumentované a když přijdeš a mluvíš pravdu, tak ti ukážou pokornost. Oni tě stejně odhalí, když lžeš.*“ Dle dotazovaného tedy vůbec nemá smysl lhát, a proto na tuto skutečnost předem upozorňuje. „*Já mám takové zkušenosti, že přijdu k tomu soudu nebo na policii a poznám, jestli je vinen nebo nevinen, a to téměř okamžitě.*“ Tato schopnost samozřejmě souvisí s letitou praxí, ale zároveň se znalostí neverbální komunikace a způsobu chování obviněných. Na rozdíl od ostatních dotazovaných v jeho oboru nepřístupují jinak k ženám než k mužům. „*V tom jsem profesionál. Ženy se často stydí, ale proč? Já jsem tlumočnický. Já to musím přetlumočit.*“ Například pokud se jedná o psychické testy, které musí být předloženy soudu, tak určitě otázky bývají intimní a tlumočnický je na to upozorní, ale i tak musí být zodpovězeny.

Pátý dotazovaný se setkal se situacemi, které musel s ženami řešit. „*Měl jsem ženské pacientky a doktor se ptal na určité zdravotní údaje a já jsem to té ženě nemohl úplně doslovně přetlumočit. Musel jsem to trochu zobecnit a často taky mluvím s mužským*

doprovodem, a ne přímo s tou ženou, protože některé jsou na toto velmi citlivé.“ Dle respondenta, ale velmi v těchto situacích také záleží na věku a původu pacientů, protože například, když tlumočil pro mladý pár, tak ti neměli problém, když mluvil přímo s ženou. Je tedy velmi důležité se umět orientovat v těchto situacích. S tím je spojená opět ale i důvěra: „Důvěra je opravdu klíčová. Nemám úplně způsob, jak ji získat, ale spíš přes doporučení ostatních klientů a jejich opakovanou spokojenost.“ K těmto specifickým prvkům arabské kultury patří také neverbální komunikace: „U klientů to vnímám hodně. Oni něco řeknou, ale myslí si něco úplně jiného. Záleží na kontextu té situace, ale já většinou trochu zpomalím a třeba jim nedávám tolik detailů.“

4.4 Finance

Tato závěrečná kapitola byla brána jako dobrovolná a orientační pro lepší představu o finanční stránce tlumočení a jak její vývoj dotazovaní hodnotí.

Za určité tlumočení, odpracovaný čas a určitou jazykovou kombinaci mají tlumočníci určitý sazebník, takto to vidí první dotazovaný. *„Já to mám jinak. Co se týká činnosti vyloženě pacientů, já jsem placený provizí z léčebných zařízení. Za ty pacienty, co tam utratí. Já mám teda tlumočení pro ně zdarma v rámci té celkové ceny. Pacient teda zaplatí nebo nějakou operaci, já u toho tlumočím, ale nejsem oceněný podle toho kolik mě to stojí času nebo úsilí, ale jsem placený provizí za ten objem peněz, který on v tom zařízení utratí.“* U obchodu respondent zmiňuje, že to funguje trochu jinak a více na základě domluvy. Často je odměna založená na množství zprostředkovaného obchodu a od toho je odvozena ať už jednorázová odměna, nebo dlouhodobé procentuální provize.

„Postupně se to zvedá. Dříve to nebylo tak ceněné a sám si postupně uvědomuju hodnotu těch jazyků.“ Pro druhého tlumočníka bylo myšlenka finančního ohodnocení v průběhu let trochu proměnlivá. Jelikož tento respondent začal tlumočit jako velmi mladý, tak si tou dobou neuvědomoval, jak podstatná a později i dobře hodnocená tato profese může být. S pestrostí kultur v České republice vnímá, jak moc v některých sférách lidé potřebují tlumočníky této jazykové kombinace. V současnosti si toto uvědomuje a rozdíl zaznamenává i ve finančním ohodnocení.

Čtvrtý dotazovaný shledává, že finanční ohodnocení se dvojnásobně zvýšilo za poslední dva či tři roky. Velký vliv dle respondenta na to má také to, jak vzácný je u nás tento jazyk a jak málo lidí ho ovládá na této úrovni.

„Já to беру jako balíček. Vidím kolik času s nimi strávím a s kolika dalšíma věcmi jim pomůžu.“ Pátý respondent si tedy nežadá extra honorář za tlumočnické služby, ale bere to jako celkový balíček. Zároveň však vnímá, jak moc se ceny zvýšily, a to i ceny za tlumočení a překlad. *„Když jsem oficiálně překládal, tak jedna strana byla za 300 Kč a teď to je až 700 Kč.“* Silné zvyšování cen jde tedy zaznamenat i v oboru tlumočení.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo specifikovat roli tlumočnicka jazykové kombinace arabština-čeština. Dále také stanovit s čím se může tlumočnick potýkat a s čím by měl být obeznámen.

Postavení tlumočnicka arabštiny v České republice je v dnešní době stále důležitější vzhledem k rostoucímu počtu arabsky mluvících osob v zemi. Tlumočnicki se potýkají s řadou specifik, jako jsou jazykové rozdíly a kulturní odlišnosti. Jejich úloha při zprostředkování komunikace mezi arabsky mluvícími jednotlivci a českým obyvatelstvem je klíčová pro zajištění porozumění.

Aby tlumočnicki arabštiny mohli úspěšně plnit svou roli, je nezbytné, aby měli dostatečnou odbornou přípravu. Důležitou součástí tohoto procesu je také uvědomování si kulturních a sociálních kontextů, ve kterých tlumočení probíhá, a schopnost flexibilně reagovat na různorodé potřeby klientů.

Pomocí teoretické části jsem se snažila vytvořit obecný přehled o tlumočení jako takovém. Hovořila jsem tedy o tom, co to tlumočení je, co zahrnuje a s jakými typy se můžeme setkat. Dále jsem specifikovala, co to je komunitní tlumočení, jelikož to je hlavní druh tlumočení používaný pro v této bakalářské práci. Následně jsem mluvila o dalších druzích tlumočení, a to konkrétně o simultánním a konsekutivním tlumočení. Specifikovala jsem jaký je mezi nimi rozdíl a co jsou jejich charakteristické prvky. V neposlední řadě jsem hovořila o tlumočnickovi. Kdo tlumočnick je, jaké jsou jeho předpoklady a zároveň čeho by se měl vyvarovat.

V druhé kapitole teoretické části jsem se věnovala kulturním specifikacím, ve kterých by se tlumočnick této jazykové kombinace měl orientovat. Pomocí mezikulturních rozdílů jsem se snažila v této práci vysvětlit, jak důležité je pro tlumočnicka si je předem nastudovat, jelikož jejich neznalost by mohla vést k nepříjemným situacím. Například by se klient mohl urazit nebo s vámi úplně odmítat spolupracovat. Naopak Arabové mnohdy nechápou české kulturní zvyklosti. Nezbytnou součástí tlumočnickovi práce je tedy schopnost navigovat tuto mezikulturní interakci. Tento fakt byl také dále zdůrazněn respondenty v praktické části.

Praktická část byla uskutečněna pomocí polostrukturovaných interview s tlumočnickami z praxe. Pomocí těchto rozhovorů jsem byla schopna nahlédnout do reálných situací, se kterými se musí tlumočnick dennodenně potýkat. Samotná praktická část byla rozdělena do čtyř podoblastí, a to obecné informace, potřeba tlumočnicků,

kulturní specifika a finance. V první podoblasti jsem poskytla celkový přehled a historii o tlumočnickovi. V druhé podoblasti jsem zjišťovala, zda dotazovaní pro tlumočení v této jazykové kombinaci vidí budoucnost a co ji do určité míry ovlivňuje. Ve třetí oblasti jsem se vracela k předem zmíněným mezikulturním odlišnostem a jak velký vliv má jejich znalost na tlumočnickou činnost. Nakonec jsme se okrajově bavili o finančním ohodnocení. Tedy, jak si tlumočníci cení své služby a jak vnímají, že se toto ohodnocení v průběhu let změnilo.

Prostřednictvím těchto rozhovorů jsem se potýkala znovu se zkušeností, že ženy mají nadále jiné postavení a jinou roli v arabské kultuře nežli muži. Tento fakt lze pocítit v několika aspektech této kultury, ale respondenty této práce to nejvíce ovlivňuje při tlumočení ve zdravotnickém prostředí. Dotazovaní jakožto muži musí modifikovat svůj projev a celkové chování při interakci se ženou. Z příběhů a zkušeností dotazovaných je také jasné, jak důležitá je pro tlumočnicka empatie a sympatie. Avšak ani v krajních situacích, i kdyby to k tomu mohlo tlumočnicka svádět, tak za klienta nikdy nesmí nemluví. Rozhovory také ukázaly, že tlumočníci této jazykové kombinace mají v České republice budoucnost. Mohu zhodnotit, že tyto rozhovory byly pro mě velmi zajímavé. Měla jsem možnost si vyslechnout mnoho užitečných rad a zkušeností, které tlumočnick může získat pouze dlouholetou praxí.

V praktické části této bakalářské práce bylo například zjištěno, že 4 z 5 respondentů pochází ze zahraničí a pouze dva z nich mají v rodině další tlumočnický. Žádný z nich nestudoval tlumočení, ale 2 z nich se shodují, že by bylo studium přínosné. Všichni se shodují, že poptávka po tlumočnických této jazykové kombinace se stále zvyšuje a k tomu se úměrně zvyšují i ceny. Zároveň se také shodují na tom, že znalost mezikulturních odlišností a získání klientovi důvěry je pro tuto profesi stěžejní.

Celkově pro mě celý obsah práce byl velmi přínosný a pomohl mi dále rozšířit znalosti jak arabské kultury, tak i tlumočení a co vše tato profese obnáší. Zároveň tato práce může pomoci lepšímu povědomí o arabské kultuře, protože bývá často v očích Čechů vnímaná negativně. Doufám tedy, že práce nabídne zase trochu jiný pohled na arabskou kulturu a celkově na toto téma.

Seznam použité literatury

AXMANNOVÁ, Lucie, 2021/22. *Postavení muslimských žen v české společnosti*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova.

CORSELLIS, Ann, 2008. *Public Service Interpreting: The First Steps*. Hampshire: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1403937995.

ČEŇKOVÁ, Ivana a kolektiv, 2001. *Teorie a didaktika tlumočení I*. Praha FF UK: Desktop Publishing. ISBN 80-85899-62-0.

ČEŇKOVÁ, Ivana, 2008. *Úvod do teorie tlumočení*. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87153-74-1.

GONZALEZ, Roseann, Victoria VASQUEZ a Holly MIKKELSON, 2017. *The Routledge handbook of translation studies*. England: Routledge handbooks. ISBN 978-1-138-21146-9.

HALE, Sandra Beatriz, 2007. *Community Interpreting*. Sydney: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-4039-4069-8.

HUSINECKÁ, Markéta, 2008. *Arabské odívání*. Praha: Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

KNAP-DLOUHÁ, Pavlína, Benjamin BOSSAERT, Dita MACÁKOVÁ a Kristina PAJEROVÁ, 2020. *Komunitní tlumočení v ČR a v nizozemsky hovořících zemích*. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5888-5.

Komora soudních tlumočnicků a soudních překladatelů České republiky. *Etický kodex* [online]. [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>

LHOŤAN, Lukáš, 2019. *Islám a islamismus v České republice: 3. rozšířené vydání & fotografie*. Pstruží: Lukáš Lhoťan. ISBN 978-80-907004-4-4.

MÜGLOVÁ, CSc., prof. PhDr. Daniela, 2013. *Komunikace, tlumočení, překlad*. Slovensko: Enigma Publishing s.r.o. ISBN 978-80-8133-025-4.

Oficiální internetová stránka Evropské unie. *Simultánní tlumočení* [online]. [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/cs/node/233>

SAMIR, J.S., Samir Khalil, 2008. *111 Questions on Islam: on Islam and the West*. USA: Ignatius Press. ISBN 978-1-58617-155-1.

SKUTNABB-KANGAS, Tove, 1981. *Bilingualism or not: The education of minorities*. Vol. 7. India: Orient BlackSwan. ISBN 81-250-3268-1.

ŠVEDA PhD., Mgr. Pavol, 2021. *Tlumočenie v teórii a praxi*. Bratislava: STIMUL. ISBN 978-80-8127-334-6.

TAUER, Felix, 2006. *Svět islámu*. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-828-2.

WOLF, Václav, 2013. *Úvodem k islámskému myšlení*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. ISBN 978-80-7266-386-6.

Abstract

The topic of this thesis is the role and specifics of the Arabic interpreter in the Czech Republic. The theoretical part of the thesis will deal with interpreting as such and will also take a closer look at types of interpreting. For this thesis these will be simultaneous, consecutive and community interpreting. In the practical part I will analyse semi-structured interviews with five practising interpreters. I will talk about the importance of trust between client and interpreter, the problems that may arise in non-verbal communication in this particular language combination and last but not least, the cultural specificities of the Arabic language will be discussed.

Key words

Interpreting, community interpreting, consecutive interpreting, simultaneous interpreting, interpreter, intercultural differences, Arabic culture, Czech Republic

Anotace

Tématem této práce je postavení a specifika tlumočnicka arabštiny v České republice. Teoretická část práce bude pojednávat o tlumočení jako takovém a také se blíže podívá na druhy tlumočení. Pro tuto práci to budou simultánní, konsekutivní a komunitní tlumočení. V praktické části budu analyzovat polostrukturované interview s pěti tlumočnickými z praxe. Budu hovořit o tom, jak je důležitá důvěra mezi klientem a tlumočnickem, jaké problémy mohou nastat při neverbální komunikaci v této konkrétní jazykové kombinaci a v neposlední řadě budou přiblíženy kulturní specifika arabského jazyka.

Klíčová slova

Tlumočení, komunitní tlumočení, konsekutivní tlumočení, simultánní tlumočení, tlumočnick, mezikulturní rozdíly, arabská kultura, Česká republika